

NOĆ REPUBLIKE

3

MILOŠ ŽIVANOVIĆ

DUHOVI
NOVEMBRA

ORFELIN
IZDAVASTVO

Novi Sad
2020

Za izdavača:
Milenko Bodirogić

Urednici:
Saša Ilić
Milenko Bodirogić

Lektura i korektura:
Nevena Bojičić

Dizajn i grafičko rešenje edicije:
Dragan Bibin

Tehničko uređenje i priprema za štampu:
David Tankosić i Komiko, Novi Sad

Na zadnjoj korici motiv:
El Lissitzky, *Конструктор. Автоморпрем*

Na klapnama motiv:
Pablo Picasso, *Pierrot et Arlequin*

ORFELIN
IZDAVAŠTVO

Orfelin izdavaštvo
Kosovska 23
Novi Sad
Telefon: 021 447217
orfelinns@gmail.com
www.orfelin.info

Štampa:
ALFA-GRAF NS, Novi Sad
CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.163.41-31
ISBN 978-86-6039-055-6
COBISS.SR-ID 25433865

Bez dopuštenja izdavača nije dozvoljeno reproducovanje
nijednog dela ove knjige.

Dolaze i odvešće Jakoba.

Norbert Geštrajn

*Osjećam samo kako se umnožavaju i rote
u ovome stiješnjrenom svijetu, slutim ih po
hladnoj jezi, koja im je prethodnica, i još
malo, čini se, pa će zakucati na vrata.*

Branko Ćopić

DAN 1.

Arone, dragi, znaš li za legendu o težini ženskog tela, o nedostatku svake težine, zašto žena nikad ne prevagne, možda zbog šupljih kostiju kao u ptice, ili zbog šupljine u utrobi, urođene praznine koja se mora popuniti, tek, kažu da lagano žensko telo ne može da potone, ono pluta, raste, luta vodama kao tresetno ostrvce, a još ako je senka, sposobna da istovremeno bude i šuplja i pljosnata, odlutaće neposlušno preko svake brane, bare i rukavca. Zato sam obukla svoj kišni mantil, ima velike džepove, kao torbe su, napunila sam ih kamenjem, za sidro, da ne otplovim kao šuplje deblo, da se onda na meni odmara neka čaplja sa ostrva preko puta, ili da drska dunavska štuka traži utočište u meni površnoj, i na ruku sam stavila sat, rođendanski poklon od Majke, da održim svoje vreme. Dugo nisam vozila, ali dovezla sam se autom, tik severno od grada, na kotu koja nije kao zemljinsko priobalje zagušena postajama u kojima sisari proždiru ribe, obala je široka i ravna, mnogo niža od obližnjeg druma i prolaznicima nevidljiva, bez betonskih zidova i platformi, ivica se tu prelazi normalnim hodom a ne skakanjem, parkiram se među druge automobile i njihov broj me pomalo onespokojava. Sedela sam na panju posećene topole, držala knjigu i čitala pokoji red, u eseju umetnutom u pogovor stoji da Njegov smeh je dvoličan, ali jedinstven u toj dvoličnosti samim udesom koji je u njega uložen umesto ma kakve pesničke teorije, ta knjiga bila je rekvizit za sedenje pored vode na pitomoj seoskoj zaravni

pre nego što reka uđe u grad, tu pitominu upoznala je mala Senka na porodičnim izletima kad je i reka bila mlađa, tu je samo jedna konoba, a preko, na dalekoj levoj obali je naselje poznato isključivo po kazneno-popravnoj instituciji i njenoj ozloglašenoj bolnici, tamo završiš kad prekardaši sve mere manje ozloglašenih bolnica. Tešim se koliko je moja obala bolja i nije strašna, daleko je ona zatvorska bolnica i nema čime da mi preti, čitam pokoji red dok čekam da odu site mušterije i na improvizovanom travnatom parkingu ispod stare šljunkare, zaklonjenom razbacanim drvećem i pokojom riđom od rđe, brodolikom olupinom, pronađu svoja vozila, dok čekam da kajakaši spakuju svoju skupocenu opremu, onda osmatram dvojicu preostalih pecaroša, jednog uzvodno i jednog nizvodno, oni su tu odavno i sad je već dovoljno kasno, pada mrak, postaje teško čitati na prirodnom svetlu, pokušavam da procenim da li nameravaju da se upuste u noćni ribolov i da se setim šta se i gde uopšte tako lovi, kafane daleko nizvodno pune se farovima, po pokretima vidim da će dva čoveka ubrzo spakovati svoje rezerve za sedenje pored reke, velikim koracima poneti ulov svojim domovima gde se pale sijalice i očekuju ih da ponosno pokažu plodove svog gledanja u vodu, konačno će mi prepustiti ovaj komad obale. I ničeg dramatičnog nije bilo u svemu tome, bilo je blage nelagode zato što gledam u vodu uzvodnije nego što sam to prvobitno zamišljala i pomišljjam tad kako ću opet doći u grad kad sve bude gotovo, a nisam želela da me nađu, da se pitaju ni da me žale, ali i nju sam uklonila, tu nelagodu, kao sentimentalno-sujevernu misao o nekom plačljivom vremenu posle koje se mene više ne tiče. Završila sam kafu iz plastične čaše, u miru i nadi, ubacila opušak u čašu, spustila rezerve na oblutke. Voda je tamna i tiha, onda iz bližine – sitno žuborenje i bučkanje što izbijaju po uljanoj površini svedoče da reka nikad nije spora kako naivnom izletniku može da izgleda, i sanjive oči će istisnuti svaku sumnju u to kad se

dovoljno približe da vide silovite pramenove kojima će telo uskoro morati da se na izvesno vreme odupre kako zna i ume, da bi ostalo uspravno i hodalo dok to bude moguće, a stopala će se ipak malo iznenaditi, prvo kad utisnu duboke samoispunjavajuće tragove neposredno pre nemirne linije, onda i kad zakorače po žitkoj masi plićaka, jer je s panja ta usporena tamna voda bila zasigurno mlaka. U dubini između kolena i pojasa siva voda se čvrsto omotavala oko zglobova, mantil se raširio oko mene kao lokvanj, zastala sam, pomislila kako, gotovo se nasmejala nedoslednosti, kako bih volela da imam fotografiju tog lokvanja, i cipele su ostale tamo ukopane kad sam krenula dalje zakopčavajući mantil od prvog do poslednjeg dugmeta. Sleva osećam hvatanje u zagrljaj kao da se neko prisno oslanja o mene, pramenovi vuku, stežu, nestrpljivo cimaju, lepezasti list se, natopljen, sklopio i dve zbirke kamenja u džepovima kao magneti su upirale pravo prema dnu. Bila sam nema, bila sam mirna, kako priliči šupljini senke, a u smrti su ipak bile kratke noge, šta se to sad dešava – nisam mogla da prepostavim da ide tako brzo, do tamo i nazad, zar se ponavlja izlazak sisara iz vode na kontinent, ali počela sam, rekla bi tvoja sujezičnica od koje si, dragi, mogao više da naučiš, vrtoglavu da kopnim čim su me izvukli na kopno.

► Senka sedi za svojim stolom i zapisuje u svesku. Sveska je formata A5. Stara je i nekorišćena. Ima veliki broj strana u tvrdom povezu. Složena je kao knjiga, s prošivenim tabacima papira na kvadratiće. Rub knjižnog bloka je obojen u crveno. Boja je izbledela. Presvlaka korica je od crnog platna. Platno je ponegde izbledelo. Rikna je široka i prazna. Na forzecu je inicijal, kurzivno slovo, malo s. Senka piše debelom olovkom marke *parker*. Donji deo koji stoji među prstima ima bordo oplatu. Gornji deo je od metala

sa šnalom u obliku strele. Piše latiničnim kurzivom visokim dva kvadrata, s proredom od jednog kvadrata. Kad piše sporije, taj kurziv je više ligatura. Slova su vertikalna, đački široka i samo su delimično spojena. Rukopis liči na karolinšku minuskulu. Kad piše brže, slova su joj vitkija i slobodno spojena atipičnim zglobovima. Spojevi možda svedoče o uticaju čiriličnog pisma. Rukopis tada liči na mlađi rimski kurziv iskošen udesno. U oba slučaja, piše čitko u trolinijskom sistemu. Senkina duga crna kosa skupljena je u punđu na potiljku. Punđa nije čvrsto smotana i velika je. Dva talasasta pramena zakačila je iza ušiju. Jedan od njih se često spusti na svesku. Sveska leži na zelenoj površini radnog stola. Podeljena po dužini, polovina zelene ploče je slobodna. Na daljoj polovini su dve kockaste kule. Leva kocka je otvorena polica s jednom horizontalnom pregradom, desna je zatvorena vratancima s bravom. Kule su spojene mostom koji se nastavlja na horizontalnu pregradu iz leve kocke i čini središnju, duplo nižu policu. Ispod desne trećine ploče je fioka. Ispod fioke je jednakо širok ormarić zatvoren vratima s bravom. Ispod preostale dve trećine ploče i iznad Senkinih kolena je daska još jedne police. Osim zelene radne ploče, ceo kabinet je u boji crne kafe. Ispred vrata zatvorene police stoje ispraznjena šolja i malo ogledalo sa stopom. Ispod srednje police počiva isključen i zatvoren laptop. Mobilni telefon leži na računaru.

Jasno sećam se svega, kao da sam planirala da će se tako desiti, i upravo mi ta jasnoća uliva sumnju, možda će se tek dogoditi, zauvek će ostati moguće, jer vreme o kom zapisujem i vreme kad zapisujem, te niti drži, dragi, vredno-dobrohotna

ali, vidim, već i usamljenički hirovita šaka – moja, preklapa ih u ovoj nepotvrđenoj i neizvesnoj prepisci, svejedno, znala sam, dolaze i odvešće me. Doktorka sedi naspram mene, u šakama drži šolju kafe i zagleda mi se u oči, Inspektor stoji iza nje i beleži detalje, još jednom, kada tačno, gde tačno, da li sam bila sama, šta sam imala na sebi, koga sam videla oko sebe, pita mene, počiniteljku, a pomoć očekuje od Muža, da li sam hodala ili sam trčala, da li je novčanik na stolu mojoj, Muž odgovara kratko i krotko, ponekad preko mog glasa, sluša pitanja gledajući kroz prozor i odgovara gledajući u Doktorkina leđa, da li sam bila pod uticajem lekova ili alkohola..., obratio se onda direktno Mužu bez igrokaznog gledanja u mene i zatražio mantil koji sam nosila. Konačno se ekskluzivno obratio i meni, da saopšti kako ipak bilo je svedoka iako ih ja možda nisam bila svesna, da upozori da me zakon, nažalost, ne može kazniti onako kako može da kazni nekoga ko bi mi u naumu pomagao, na trenutak je ponovo pogledao u Muža, ali ovde je sada očigledno da o pomaganju nema ni govora, nije ovo takva porodica i policijski nalazi to potvrđuju, ali zakon ne bi bio zakon kad ne bi i za mene imao nešto u rukavu, a taj as je obavezujuća iako pre svega dobromernna preporuka da se izvrši hitno veštačenje, što je takoreći obavljeno onomad u stanici, ali ipak treba da se dovrši i zaključi, i da se prema postavljenim protokolima struke hospitalizacijom spreče nevolje, jer nasilje prema sopstvenom životu ipak ne možemo tolerisati, To je greh, i sramota je, bez obzira..., sramota je. Kamion komunalne službe, pamtim, oglasio se tada sa ulice, brundanjem motora, oštrim zvucima brizganja i trenja, preko štektanja i škripanja odjekivali su zvonki udarci kao sa zvonika, zamišljala sam kako neko odsečenom granom lupa po obešenom metalnom kon-tejneru, a Doktorka je čekala, lupkala je noktom po šolji dok nije uhvatila moj pogled na svojim prstima, čekala je da kon-tejner prestane da zvoni, da Inspektor zaključi svoje beleške,

da suprug spusti pogled s prozora, i u tom čekanju uzvratila je promatranjem mojih ruku. Eto, taj trenutak me interesuje, šta je bilo u njenim mislima pre nego što je progovorila, dok gledala je moje istanjene prste-pipke na šakama providnim, ogoljenim, oslobođenim onih mekanih jastučića koje ti u futuru pamtiš i o čijoj si toplini govorio, s nejednako podsećenim noktima iskrzanim kao ogrisci, a govorila je mnogo, tada i kasnije, kad nije govorila, bilo je jasno šta je pomislila i u sebi rekla, ali inicijalne misli iza posmatranja mojih ruku ostale su sakrivene. Mogla bih to da popunim kao što sve se može popuniti, te praznine, čutanja, beline, brojne kao i u našoj staroj korespondenciji, dragi, senka se u poverenju lako spusti na belinu i pusti mašti na volju kad obasjana je kometama tvojih neočekivanih upitnih rečenica, u obilju „patuljastih plodova“ koje nosili smo jedno drugom na dar delila sam svaku tvoju glad, ali trebalo je da pokloniš više poverenja kad pokušavala sam da ti kažem kako Celina je neistina, dok pokušavao si da me iz daljine u celosti premeriš i suočiš s tom svojom domaće-celom zaštitno-pritiskajućom oblinom s kojom se, na razrogačeno čuđenje jedne senke partikule, prignječeno identifikuješ, u nju ja ne verujem i neću se s njom u trikovima utrkivati. U neuglednom fragmentu pamćenja, maloj jednoj nezaokruženoj istini, kazaljke se pomeraju, onaj dan odmiče, osvetjava, kuhinja postala je suviše jasna, sa sve velikom i čistom površinom kuhinjskog stola za kojim smo sedele kao u ginekološkoj ordinaciji ili prebrisanoj mesarskoj radnji, dočekala je Doktorka tišinu na ulici i u prostoriji, samo se iz hodnika čulo prigušeno mrmljanje njihove dvočlane stražarske pratnje, kontrolisan kikot, ona se na trenutak okrenula prema Inspektoru, on je izašao i vratio se kad je i u hodniku utihnulo, a Muž je stajao u svom uglu, nije se obazirao na Inspektorovo kretanje, pratio je promene svetlosti u centru uglačanog stola, izgledao je fokusiran, kao da vežba postavljanje tela prema

nameštaju i svetlosti, mirovanje udova i glave spram osoba od važnosti, držanje koje bi moglo biti od koristi u nekoj sudnici ako bi se u njoj našao, videla sam da mu nedostaje dugme na košulji, obojeni končići virili su iz pozicije u nizu, kao kad detetu ispadne mlečni zub. Doktorka je želela da je prepoznam kao blagonaklonu istražiteljku, nositeljku mandata i titula, mnoštvo u jednom, jedinu koja za ovim stolom je predstavnica istinskog znanja i vlasnica veština za kontrolu nevidljivih sila, Što besne u ljudskom duhu, rekla je, i neprosvećenima se predstavljaju kao neumitne, nerazumljive, nekad fatalne stihije. Možda je takvo prepoznavanje potrebno, ne znam, kao igranje socijalnih uloga, kao imenovanje i raspodela pozicija, tako se možda poverenje zapečati ili učini izlišnim, ali pitala sam se kako se igraju te uloge ako je mapa na kojoj se igra nedefinisana, ili je ona, pomišljam, sasvim precizno utvrđena, samo nije potrebno da je svi učesnici unapred znaju jer po njoj su raspoređeni scenariji za ceo dijapazon loših života u projektovanoj budućnosti, zašto bi se neprosvećena učesnica dodatno uzbudjivala. Želela sam da mislim dobro o Doktortki, ali nisam uspevala da prepoznam šta ona svojim zvanjem i pojavom zapravo predstavlja, ispred čega stoji, kuda to misli da me vodi i čime, u hodu ču naučiti: profesionalnom, iskrenom i stručno-smirenom licu nikako ne treba verovati, mogu da verujem samo svojim očima takvim kakve su – jednim vidim ono što neko želi da prikaže, a drugo osobeno-dupliranim perifernim vidom pruža sintetizovan uvid u složene legure motiva, stopljene od elemenata za koje razuman čovek normalnog vida nikada ne bi pomislio da su deo lekarskog bestijarija, recimo, čisto ustavobraniteljske ambicije i menadžersko baratanje biološkim materijalom kao resursom. Kao iskusna družina krenuli smo hrabro u forenzičarsku psihijatrizaciju, u veliko vozilo koje će nas odvesti do nekog egzaktnog cilja, udaljenog i zamagljenog i zato još uvek bez oblika i svojstava,

približavaćemo se, zajednički i prema protokolu, ja počiniteljka, Muž svedok, jedan anatom i jedan islednik. Važno je da razumem da se to ne dešava samo meni, takođe važno je da iskreno prihvatom da je to neprihvatljivo, oni koji su uspeli da odgovore ovim zahtevima sada imaju srećne i ispunjene živote, Da prihvatom neprihvatljivo, pitala sam, Ne, da shvatite da je ono što ste uradili neprihvatljivo, preformulisala je, ali vidim da vi na to niste spremni, možda je suviše rano. Govorila je o mojim obrascima psihomotornog samoizražavanja, koje ona od samog početka prati, odnekud sam izvukla dovoljno volje da učestvujem makar pitanjima i pitala sam da li je značajniji problem moje samoizražavanje ili ambijent u kome se samoizražavam i da li je to samoizražavanje podjednako neprihvatljivo u bilo kom ambijentu, a ona je svejednako blago i pomirljivo rekla da ne spadam u rezilijentne ljude i da moje su opsesivne misli očigledne, drže me u stanju koje dokazano utiče na skraćenje životnog veka, posle pauzice dodala je, Hoću reći, skraćenje i bez suicida. Tako je potrajalo neko vreme, više niko nije obraćao pažnju na prigušene glasove u hodniku, Doktorka nikad nije ispala iz svoje uloge, niti je propustila priliku da se postavi dobromerni i na ovaj ili onaj način uputi poziv, dobromernu rečenicu završila je podsećanjem, Ali mi ipak ne možemo da zaboravimo na činjenicu da je i vaš otac sebi oduzeo život. Posmatrala sam krupne niti mog starog crvenog džempera, bilo mi je hladno jutros, poželeta sam da ga skinem jer više nije bilo hladno, ali sam zazirala od bilo kakvog tumačenja tog pokreta, a i te krupne niti su mekano plivale jedna ispod druge i tvorile su mrežu koja izbliza izgleda kao toplina i sigurnost, doduše, toplina i sigurnost koje ostale su negde daleko, u vremenu u kom je džemper ispletan, na sadašnjosti leži neka druga vuna. Shvatila sam da je profil već nacrtan i dosije sastavljen, redaktori vode računa da postavljena dijagnoza pokazuje uzrok i nosi moralnu osudu, Inspektor je

iskoristio tišinu i nešto rekao o gubitku samopoštovanja, pitala sam ga, Zašto ste vi u stvari ovde, odgovarao je ne gledajući me, tiho i preko mere upristojeno, boja njegovog glasa odbijala me je od pokušaja da se uopšte pozabavim smislom reči koje izgovara, u mislima videla sam sebe kako mu kažem da nisu obavili sva dodatna ispitivanja koja bi možda i isključila samo-ubistvo, možda sam u zaveri gubitka sebe pala kao žrtva terorističkog napada na ustav iako sam ostala živa, što takođe nije neosporno dokazano nezavisnim veštačenjem, ali nisam rekla ništa od toga, ta ko će to slušati, senka je svakako defektna, /lat. *defecta f.* – nestala, neprisutna, izgubljena/. Inspektor je ipak govorio, iz dubine svoje deplasiranosti, nešto je pitao, čula sam Muža kako odgovara, Razumem, ali..., njegova ukočenost u uglu kod sudopere počela je da mi smeta kao da odjednom treba da operem sudove ali ne mogu da prođem i kao da je ta nepokretnost znak još neke zamrznutosti, o kojoj svedoči i glas, tih, malo promukao, kao prehladen, Pokušao sam najbolje što sam znao. U mislima, videla sam sebe kako pred inertno-neosetljivim reptilima obućenim u moćne titule klečim i molim da ostanem u svojoj kući i od toga me uhvatilo neko pragušanje, znala sam da će danas doći da me odvedu, sada u mislima vidim da je pre šest godina to tako bilo, vidim tebe, dragi, kako me slušaš.

- ➡ Senka, povijena nad sveskom, sedi na stolici iz kuhinjskog kompleta nameštaja. Sedište i visoki naslon tanko su tapacirani sunđerom i presvučeni narandžastom sintetičkom kožom. Naslon počinje ispod sedišta. Od drvenih nogu diže se pod pravim uglom. Gore je minimalno povijen unazad. Preko njega je navučen žičani odbojnik za leđa. Dnevno svetlo joj stiže ukoso zdesna, od dugačkog trokrilnog prozora. Radni sto je u uglu i zelena ploča se završava kad na zidu već